

1. Obiekt

ZESPÓŁ GAZOWNI MIEJSKIEJ, OB. PLANETARIUM

2. Czas powstania

ok.1860-1889r.

3. Miejscowość

TORUŃ

11. Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzutu

Widok ogólny od strony płn.-zach.

Plan orientacyjny. Skala 1: 15 000

4. Adres

ul. Franciszkańska 15-21/Piekary 34

nr hipoteczny KW 31294

5. Przynależność administracyjna
toruńskie

województwo

gmina

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Thorn

7. Przynależność administracyjna
przed 1.VI.1975 r.

województwo bydgoskie

powiat m. Toruń

8. Właściciel i jego adres

Gmina Miasta Torunia

9. Użytkownik i jego adres

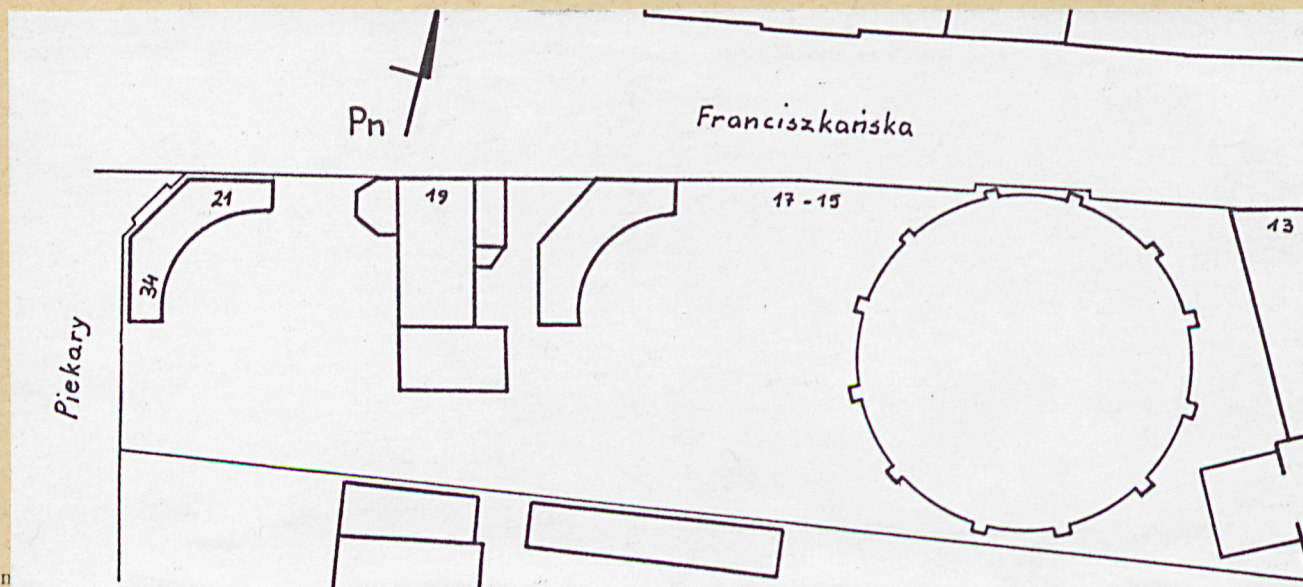
Fundacja Przyjaciół Planetarium
i Muzeum Mikołaja Kopernika
ul. Franciszkańska 15/21

10. Rejestr zabytków

Nr A/635/1-3

data 03.03.1993

autor zdjęć
data wykonania
miejsce przechowywania negatywów

Plan sytuacyjny. Skala 1: 500

Franciszkanie przybyli do Torunia w 1239r. Przypuszcza się, iż, zaraz przystąpili do budowy zespołu, gdyż cztery lata później w nowowzniesionym klasztorze odbył się synod. Zasadniczy kształt zespół otrzymał w końcu wieku XIV. W czasie wojen napoleońskich podczas oblężenia miasta w 1808 i 1813 roku kościół i klasztor zbombardowano. W 1822 roku budynki klasztoru zostają rozebrane, a kościół po naprawach przekazany w 1830 roku gminie katolickiej. Na interesującym nas terenie istniały ogrody klasztorne; na terenie zajmowanym obecnie przez Planetarium znajdowała się północna część ogródka rektora. Po zniesieniu klasztoru i wyburzeniu większości zabudowy usytuowano tu prawdopodobnie plac na którym składowano drewno (St. Mariae Holzplatz).

W latach 1859 - 1862 powstaje w Toruniu, kosztem 77 tys. talarów, gazownia miejska, obsługująca wkrótce 112 odbiorców i 60 latarni ulicznych. Zespół usytuowano w okolicach dzisiejszego alpinarium przy Placu Rapackiego, po południowej stronie dawnego zespołu obronnego Bramy Starotoruńskiej. Już wkrótce zapotrzebowanie miasta na gaz znacznie wzrosło, co wymagało budowy nowych zbiorników gazowych; do końca lat 90-tych XIXw. w centrum Torunia powstały cztery zbiorniki: trzy przy ul. Franciszkańskiej (wzniesione po awarii budowlanej zbiornika usytuowanego przy gazowni w sąsiedztwie Bramy Starotoruńskiej) i jeden przy ul. Flisaczej, po zachodniej stronie Bramy Klasztornej. (c.d. na wklepce)

Sytuacja

Zespół dawnej gazowni miejskiej usytuowany jest na Starym Mieście w Toruniu, w jego północno-zachodniej części, w kwartale ograniczonym ulicami: Franciszkańską od północy, Chełmińską od wschodu, Panny Marii od południa i Piekary od zachodu. Wybudowany został w miejscu dawnych ogrodów klasztoru Franciszkanów, obecnie graniczy z terenem kościoła p.w. Najświętszej Maryi Panny.

a) dawny zbiornik gazu, obecnie Planetarium im. Władysława Dzięwulskiego.

(Szczegółowe informacje zawarte w dokumentacji projektowej, dostępnej w Dziale Technicznym Planetarium).

Materiał, konstrukcja, technika

Ściany - fundamenty ceglane; obwodowe murowane z cegły palonej, pełnej, maszynowej, na zaprawie wapiennej; wewnętrzne częściowo ceglane, częściowo betonowe otynkowane.

Stropy - występują następujące rodzaje: a) płyty żelbetowe prefabrykowane, na belkach stalowych, między którymi jest wypełnienie z gruzu gazobetonowego lub keramzytu, zatarte gładzią cementową; b) płyty żelbetowe wylewane na belkach stalowych z wypełnieniem jw.; c) płyta żelbetowa wylewana zatarta gładzią cementową wyrównawczą; d) beton na gruncie, z gruzobetonem i piaskiem; e) płyta żelbetowa wylewana z piaskiem i warstwą gładzi cementowej.

Kopuła (system kopuł wewnętrznej i zewnętrznej) firmy Karl Zeiss.

Pokrycie dachu - blachą.

Podłogi, posadzki - występują następujące rodzaje: a) płyty marmurowe na zaprawie cementowo-wapiennej, b) PCW na podłożu betonowym zatartym gładzią, c) terakota na zaprawie cementowej, d) lastriko, e) parkiet dębowy, f) posadzka betonowa.

Schody - żelbetowe (z różnymi rodzajami warstw wierzchnich) jednobiegowe i dwubiegowe powrotne.

Drzwi - wejściowe do budynku współczesne, aluminiowe, dwuskrzydłowe, przeszkłone; wewnętrzne jedno- i dwuskrzydłowe współczesne płytowe.

Okna - w pierwszej kondygnacji drewniane, zespolone, z pozornym krzyżem okiennym, gdzie skrzydła zewnętrzne szklone są w szczelinie krzyżowej, zaś wewnętrzne wielką szybą. Nadproża zamknięte łukiem odcinkowym; w drugiej kondygnacji biforyjne, drewniane, zespolone, podzielone betonowymi „okapami” na dwie części - dolną kwadratową i górną zamkniętą łukiem ostrym, z uchylną górną kwaterą; powyżej, w osi symetrii biforiów małe zdwojone okna prostokątne - drewniane, zespolone, szklone w szczelinie pojedynczej.

<p>14. Kubatura</p> <p>a) 9.455,0 m³ b) 535,4 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>a) 1.675,1 m² b) 154,6 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>a) zbiornik gazowy b) dom obsługi zbiorników</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>a) Planetarium b) nieużytkowany</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>Lata 70-te - zdemontowano metalowy zbiornik wewnętrzny oraz blaszane pokrycie stalowej konstrukcji kopulastego dachu. 1980 - adaptacja domu obsługi zbiorników na budynek administracyjny KGR PKZ w Toruniu. 1991-1994 - adaptacja zbiornika gazowego na planetarium.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne ściany, wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycia dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stan zbiornika gazowego, ob. planetarium, dobry. Stan domu obsługi zbiorników dobry, lecz zagrożony dewastacją, ze względu na brak użytkownika i łatwy dostęp do wnętrza.</p>	
<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Dla domu obsługi zbiorników należy jak najszybciej znaleźć odpowiednią funkcję i ustalić program adaptacyjny. Należy też dokonać napraw instalacji i stolarek.</p>			

21. Akta archiwalne (różny rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Akta budowlane miasta Torunia - AmTG 746

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowania, sygnatury)

M.Arszyński, T.Zakrzewski (pod red. M.Biskupa); Toruń - miasto i ludzie na dawnej fotografii; Toruń 1995, fot.78, s.78; fot.118, s.107.

Fotografia na 1 str. karty - negatyw w Archiwum W.O. PSOZ w Toruniu, nr 224/93, aut. Stanisław Jasiński.

22. Bibliografia

Archiwum W.O. PSOZ w Toruniu:

- 1. J.Tajchman, W.Kania; Projekt koncepcyjny uporządkowania i zagospodarowania terenu zespołu pofranciszkańskiego w Toruniu; Toruń 1982.
- 2. Dokumentacja techniczna, inwentaryzacja budowlano-konserwatorska d. domu obsługi zbiorników gazu, ul. Franciszkańska 19 w Toruniu (oprac J.Tusiacki); Toruń 1981.

Muzeum Okręgowe, Dom Kopernika:

- 1. M.Kosztowna, P.Dąbrowski; Planetarium, ul. Franciszkańska 15. Projekt techniczny; PP PKZ - Toruń 1984.

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

Dariusz Chmielewski.....
Imię i nazwisko

data 21.11.1996r.....

26. Sprawdził

.....
Imię i nazwisko

data

27. Załączniki

- wkładki ze zdjęciami - 2szt.
- wkładki z tekstem - 2szt.
- wkładki z planami - 1szt.

1. Miejscowość TORUŃ	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Zespół d. gazowni miejskiej ul. Franciszkańska 15-21/Piekary 34	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) ciąg dalszy historii oraz opisów (p-kt 12 i 13)
-------------------------	--	---

c.d. 12. W obu przypadkach powstały też domy dla obsługi zbiorników. Duże nasilenie rozbudowy urządzeń gazowniczych przypadło na lata 1897 - 1903, a w 1904r. gazownia uzyskała nową aparaturę. W latach 30-tych XX w. gazownia miejska w Toruniu obsługuje już cztery tysiące odbiorców i blisko tysiąc latarni ulicznych. Trwała już wówczas budowa nowej gazowni na Jakubskim Przedmieściu, dokąd jeszcze przed wojną wyprowadziła się jej administracja, przekazując dotychczasowy budynek Liceum Handlowemu. Budynki gazowni miejskiej zostały znacznie uszkodzone podczas wysadzania mostu drogowego w styczniu 1945r. i nigdy ich już nie odbudowano.

Zespół przy ul. Franciszkańskiej zostaje otoczony murem od północy i zachodu oraz oddzielony od południa od terenu kościoła NMP (być może mur ten posadowiono na fundamencie północnego krążanka klasztornego).

W zespole gazowni miejskiej przy ul. Franciszkańskiej znalazły się, jak już wspomniano, trzy zbiorniki gazu - jako pierwsze powstały w latach 60-tych XIXw. dwa zbiorniki ośmiokątne (rozebrane w 1926r.), usytuowane w środkowej i zachodniej części zespołu. Największy z nich, okrągły, usytuowany we wschodniej części zespołu, zaprojektowany został w roku 1889 i oddzielony był od pozostałych domem załogi obsługującej zespół.

Do dziś z zespołu gazowni przy ul. Franciszkańskiej zachowały się:

- a) zbiornik gazu (skrajny wschodni).
- b) dom obsługi zbiorników gazu.
- c) mur we fragmencie północno-zachodnim oraz fragmenty („ćwiartki”) dolnych partii wyburzonych zbiorników.

Budynek domu obsługi został wybudowany bądź wraz z budową pierwszego zbiornika, bądź wkrótce potem. Pierwotnie był prawdopodobnie dwukondygnacyjny, gdyż profile cegieł i spoin oraz cechy stolarki okiennej trzeciej kondygnacji różnią się od dwóch pierwszych. Później też powstała pięcioboczna przybudówka od strony zachodniej i podobna, usytuowana równolegle do budynku głównego, od strony wschodniej. Od południa dostawiono w latach 80-tych XX w. garaż.

Grożące w okresie międzywojennym niebezpieczeństwo awarii spowodowało, że w roku 1926 rozebrano dwa zbiorniki ośmiokątne. Po ostatniej wojnie, po bardzo krótkiej eksploatacji, również ostatni zbiornik przestał pełnić swoją funkcję. W latach 70-tych XX w. zdemontowano w nim właściwy metalowy zbiornik gazu i blaszane pokrycie stalowej konstrukcji kopulastego dachu.

Do roku 1982 na terenie zespołu znajdowała się siedziba Kierownictwa Grupy Robót PKZ w Toruniu, dla których to celów pobudowano magazyny, warsztaty i zaadaptowano na cele biurowo-administracyjne dom obsługi zbiorników. W roku 1991 rozpoczęto prace projektowe i budowlane, mające na celu adaptację zachowanej skorupy zbiornika gazowego na planetarium. Otwarcie Planetarium im. Mikołaja Kopernika nastąpiło 17.02. 1994 roku.

Budynki noszą cechy stylu neogotyckiego.

Wkładkę założył: Dariusz Chmielewski, 21.11.1996
(Imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

c.d. 13.

Rzut

Budynek na rzucie koła, z prostokątnymi szkarpami. Od wschodu dostawione schody z betonową balustradą, powtarzającą formę „okapów” (tu wydłużonych) w oknach drugiej kondygnacji; prowadzą do wejścia głównego, skąd dalej do hallu, centralnej sali konferencyjnej oraz na klatki schodowe we wschodniej i zachodniej części budynku. Na drogiej kondygnacji znajduje się centralna sala audiowizualna planetarium

Bryła

Budynek obecnie dwukondygnacyjny, posiada dwa poziomy piwnic, przekryty jest kopułą. Bryła zwarta, masywna.

Elewacje

Elewacja dwukondygnacyjna, rozczłonkowana smukłymi szkarpami, przykrytymi górą daszkami dwuspadowymi, a na uskokach jednospadowymi. Uskoki szkarp usytuowane są w linii gzymsu dzielącego elewację, utworzonego z dwu linii główek cegieł, między którymi są dwa rzędy cegieł ułożonych rębem; analogiczny gzyms, lecz z jednym rzędem cegieł ułożonych rębem, wieńczy drugą kondygnację - jego bieg przerywają górne części szkarp i zdwojone, prostokątne okienka. Elewację wieńczy gzyms podokapowy, z konsolkami i usytuowanym poniżej pasem fryzowym, zbliżonym w formie do gzymsów międzykondygnacyjnych. Na tle ceglanej elewacji dawnego zbiornika wyraźnie rysują się dodane współcześnie elementy betonowe - okapy dzielące okna, zadaszenie przed wejściem do budynku oraz balustrady schodów.

Wyposażenie

Pierwotne wyposażenie budynku stanowił stalowy cylindryczny zbiornik gazu, umieszczony w jednoprzestrzennym wówczas wnętrzu.

Instalacje

- elektryczna,
- wodno-kanalizacyjna,
- ogrzewanie centralne,
- telefoniczna,
- wentylacja mechaniczna,
- odgromowa.

b) dom obsługi zbiorników gazu.

Materiał, konstrukcja, technika

Ściany - fundamenty ceglane; obwodowe murowane z cegły palonej, pełnej, maszynowej, na zaprawie wapiennej; wewnętrzne murowane z cegły, tynkowane.

Stropy - piwnicy ceglane w postaci kolebki o bardzo małej strzałce; w budynku głównym nad pierwszą i drugą kondygnacją stropy drewniane belkowe z podsufitką, tynkowane na trzcinie, nad trzecią kondygnacją drewniany stropodach, tynkowany; nad garażem również stropodach drewniany, tynkowany.

Wieżba dachowa - budynek główny przykryty stropodachem; przybudówka zachodnia ma wieżbę krokwiową, gdzie krokwie części wielobocznej oparte są dołem na murlatach, górą zaś na krótkim stolcu zawieszonym na kleszczach; przybudówka wschodnia ma wieżbę krokwiową, gdzie krokwie oparte są dołem na murlatach, górą na przyściennych płatwi.

Pokrycie dachu - wszystkie dachy pokryte papą.

1. Miejscowość TORUŃ	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Zespół d. gazowni miejskiej ul. Franciszkańska 15-21/Piekary 34	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) ciąg dalszy opisów (p-kt 13)
-------------------------	--	--

Podłogi, posadzki - w piwnicy przybudówki wschodniej posadzka ceglana; w garażu oraz w kotłowni (parter budynku głównego) posadzka cementowa; podłogi w przybudówkach drewniane, w budynku głównym drewniane z linoleum.

Schody - do piwnicy jednobiegowe, proste, drewniane, szczeblinowe; do budynku ceglane, proste, z podestem i żeliwną barierą; na drugą kondygnację jednobiegowe, proste, drewniane, polickowe; na trzecią kondygnację jednobiegową, w dolnej części (pięć stopni) zabiegowe, drewniane, polickowe.

Drzwi - w pierwszej kondygnacji, do budynku głównego od północy dwuskrzydłowe, deskowo-listwowe z opierzeniem deskami z ramą, z prostokątnym nadświetlem, od wschodu jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe, od zachodu jednoskrzydłowe, deskowo-listwowe z opierzeniem deskami z ramą, z prostokątnym nadświetlem; do przybudówki wschodniej para jednoskrzydłowych deskowo-listwowych, z zawiasami pasowymi; do przybudówki zachodniej płytowe; do garażu dwuskrzydłowe wrota deskowe; wewnątrz drzwi jednoskrzydłowe, płytowe i ramowo-płycinowe z ościeżnikami i opaskami. Wszystkie drzwi prostokątne.

Okna - drewniane, w części skrzynkowe, w części pojedyncze krosnowe, z krzyżem okiennym stałym, ze ślimieniem przesuniętym ku górze, gdzie ślimię i słupek przenikają się w jednej płaszczyźnie z kostką na styku, lub ze ślimieniem przechodzącym płaskim, dwudzielne, czteropoziomowe (w dolnych skrzydłach szklenie ze szczebliną pojedynczą); w elewacji zachodniej jedno okno pojedyncze, krosnowe, jednokwaterowe, trójdzielne; Wszystkie okna prostokątne, za wyjątkiem okien przybudówki zachodniej i północnego okna elewacji zachodniej, które usytuowane jest w prostokątnym otworze, natomiast nadślimię zamknięte jest łukiem odcinkowym. W ścianie południowej garażu dwa okna w kształcie prostokąta leżącego, dzielone pionowymi szczeblinami.

Rzut

Budynek na planie prostokąta wydłużonego na osi północ-południe, dwutraktowy, z przybudówką zachodnią na planie prostokąta, z trójbocznym zamknięciem od zachodu oraz przybudówką wschodnią na planie wydłużonego prostokąta ze ściętym narożnikiem południowo-wschodnim. Od południa do budynku głównego przylega garaż na planie prostokąta wydłużonego na osi wschód-zachód. Wejścia do budynku głównego prowadzą: od północy do traktu frontowego, od wschodu na schody (usytuowane przy ścianie południowej) prowadzące na drugą kondygnację, od zachodu do traktu tylnego. Do przybudówki zachodniej prowadzą drzwi umieszczone w narożniku południowo-zachodnim, skąd dalej prowadzą drzwi do traktu frontowego w budynku głównym. Przybudówka wschodnia składa się z dwóch części nie skomunikowanych ze sobą i z budynkiem głównym. Drzwi prowadzące do części prostokątnej, prowadzą jednocześnie do piwnicy. Osobne drzwi prowadzą do niewielkiej części południowej. Wrota garażu usytuowane są od zachodu.

Bryła

Budynek główny trójkondygnacyjny, niepodpiwniczony, przykryty dachem jednospadowym. Przybudówki i garaż jednokondygnacyjne; garaż przykryty dachem jednospadowym; przybudówka zachodnia wielospadowym; przybudówka wschodnia, podpiwniczona, również dachem wielospadowym.

Elewacje

Elewacja frontowa (północna) - jednoosiowa; kondygnacje oddzielone profilowanym gzymsem ceglany. Węgry i nadproża okien i drzwi wykonane z cegły sfazowanej z uciosem wydzielającym dolną część - pseudocokół. Elewacja zwieńczona gzymsem i blankowaniem.

Wkładkę założył: Dariusz Chmielewski, 21.11.1996...
(Imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

Elewacja wschodnia - trzy kondygnacje oddzielone ceglanymi gzymсами. Ponad gzymsem ostatniej kondygnacji widoczne otwory wentylacji stropodachu. W poziomie pierwszej kondygnacji, w jej południowej części, drzwi poprzedzone pięcioma stopniami ceglanych schodów. W linii elewacji północnej, za murem ogrodzenia, znajduje się przybudówka, sięgająca połowy głębokości budynku głównego. W jej ścianie południowej i w narożniku południowo-wschodnim znajdują się prostokątne drzwi, z nadprożem z warstwy cegieł ustawionych w rolkę. Analogicznie wyglądająca wnęka z niewielkim prostokątnym okienkiem, usytuowana jest po północnej stronie drzwi ściany południowej. Do tej elewacji przystaje od południa nierozczłonkowana otynkowana ściana wschodnia garażu.

Elewacja zachodnia - podzielona gzymсами ceglanymi na trzy kondygnacje. Ponad gzymsem ostatniej kondygnacji widoczne otwory wentylacji stropodachu. Trójosiowa - oś środkową tworzy pion okien, oś południową drzwi wejściowe i powyżej okna, natomiast oś północną wyznacza w pierwszej kondygnacji trójboczne zamknięcie przybudówki, z oknem w ścianie zachodniej i drzwiami z nadświetlem w narożniku południowo-zachodnim, a powyżej wnęki w kształcie, wielkości i opracowaniu węgarów i nadproża naśladujące okna pozostałych osi. Do elewacji przylega od południa wypełniona prawie w całości wrotami ściana garażu.

Elewacja południowa - powtarza układ elewacji północnej, z tym że pierwszą kondygnację przesłania ściana garażu z dwoma oknami. Ściana ta przesłania również przybudówkę wschodnią. Od zachodu natomiast widoczna przybudówka z drzwiami z nadświetlem w narożniku południowo-zachodnim. Okno ponad budynkiem garażu przerywa ciąg gzymsu i umieszczony jest przy nim żeliwny balkon z drewnianym podestem.

Wyposażenie

Brak wyposażenia historycznego, poza stolarką drzwiową, okienną i schodów. Żeliwny balkon wsparty na wolutowo ukształtowanych wspornikach.

Instalacje

- elektryczna,
- ogrzewanie centralne,
- wodno-kanalizacyjna,
- odgromowa.

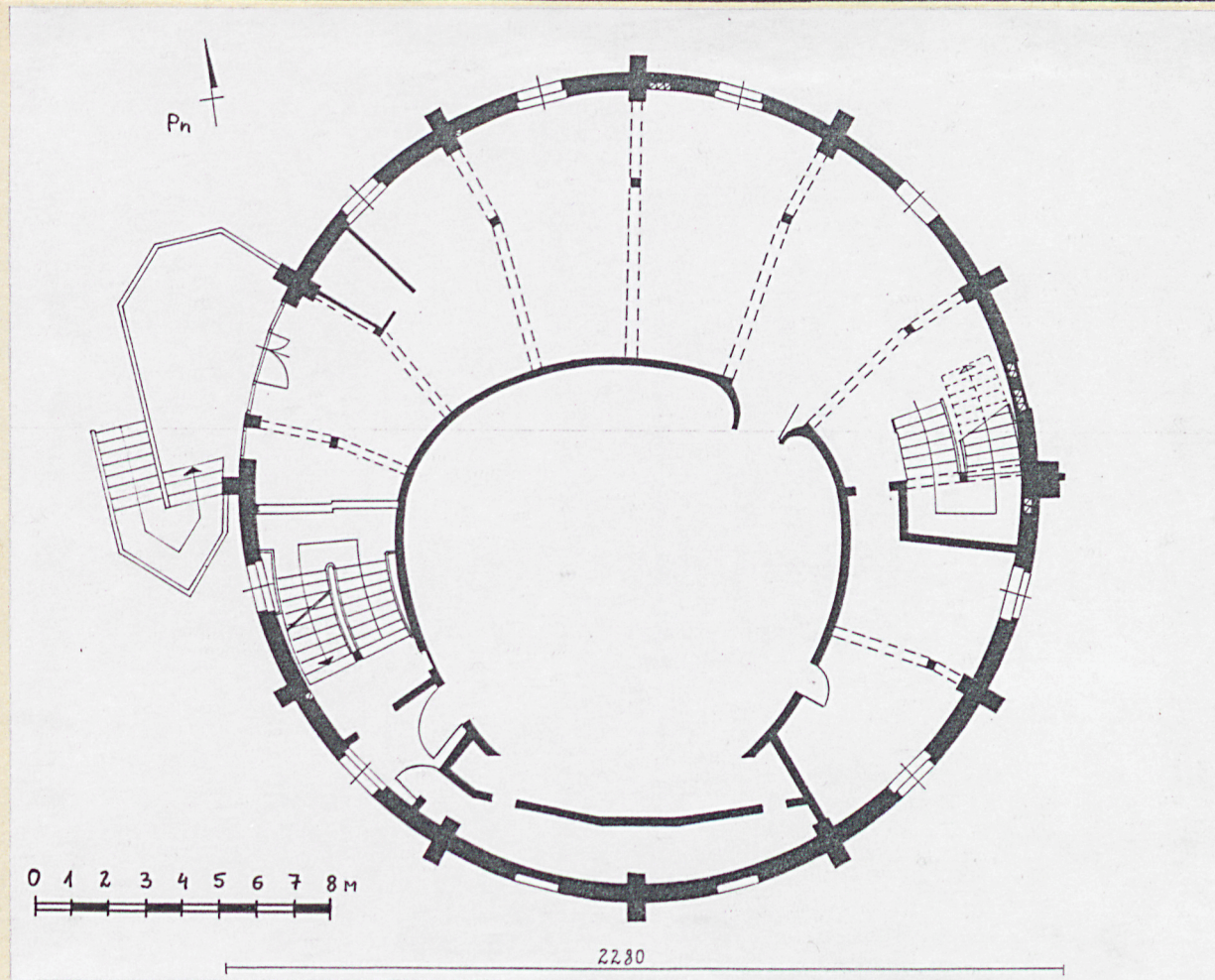
c) mur ogrodzeniowy we fragmencie północno-zachodnim.

Jest to mur pochodzący z lat 60-tych XIX w., murowany z cegły, z trzema furtkami i dwiema bramami wjazdowymi (pierwotna jest brama zachodnia). Korona muru ukształtowana jest dwuspadowo, przykryta dachówką. Furtki z ozdobnie kutej kraty - dwie symetryczne po obu stronach elewacji północnej domu obsługi zbiorników - oraz brama flankowane słupami na planie kwadratów, z nasadzonymi sześcianami, rozczłonkowanymi wąskimi pseudoblankami. W murze północnym w poziomie korony muru, przebiega fryz z cegieł ustawionych rębem.

1. Miejscowość
TORUŃ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie),
Zespół d. gazowni miejskiej
ul. Franciszkańska 15-21/Piekary 34

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Rzuty

Rzut I kondygnacji Planetarium, d. zbiornika gazowego. Skala 1: 200.

Wkładkę założył: Dariusz Chmielewski, 21.11.1996
(imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów: W posiadaniu autora

1. Miejscowość
TORUŃ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
Zespół d. gazowni miejskiej
ul. Franciszkańska 15-21/Piekary 34

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Zdjęcia

Elewacja półn. domu gazowników

Elewacja połn. domu gazowników

Elewacja zach. domu gazowników

Elewacja wsch. domu gazowników

Planetarium, d. zbiornik gazowy

Wkładkę założył: Dariusz Chmielewski, 21.11.1996
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: W posiadaniu autora

Przybudówka zachodnia

Przybudówka wschodnia

Wejście wschodnie do domu gazowników

Furtka w murze od strony północnej

Mur ogrodzenia od zachodu

Ściąg stalowy ściany d. zbiornika środkowego

1. Miejscowość
TORUŃ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
Zespół d. gazowni miejskiej
ul. Franciszkańska 15-21/Piekary 34

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Zdjęcia

Drzwi wejściowe do domu
gazowników od północy

Okno drugiej kondygnacji
w domu gazowników

Klamka okna drugiej kondyg-
nacji w domu gazowników

Drzwi płycinowe na drugiej kondygnacji
domu gazowników

Wkładkę założył: Dariusz Chmielewski, 21.11.1996
(imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów: W posiadaniu autora

Okno pierwszej kondygnacji
d. zbiornika, ob. planetarium

Okno drugiej kondygnacji
d. zbiornika, ob. planetarium

Pozostałości zbiornika w płn.-zach. narożu ogrodzenia

Pozostałości zbiornika środkowego